

a Gàlcia (i potser més avall cap al SO.), i amb un sentit de desprendiment de terres, terrenys erosionats per les aigües, ben poc diferent del del nostre *aragall*. Sense quasi gens de discrepància fonètica, sinó que aquí hi ha RG pertot, sense vocal entremig, mentre que en cat. i llgd. hi ha generalment vocal, però amb la concurrència minoritària de la variant amb -RG- (en part ja en la documentació d'entorn de l'any 1000 i no sense algun cas de vocal amb timbre diferent, e, i fins un de -i).

En la documentació arcaica de Catalunya surt, però, concurrentment amb una altra terminació -ARIU, no tant però també abundant, des de la mateixa antiguitat; corroborada de més a més per les dues variants del tipus derivat *ARGARIATA, c. l'a. 1000; i aquesta variant, situada en les comarques més reculades d'entre les del Pirineu: aquesta -R- no pot resultar d'evolució fonètica de la -L- (si de cas un canvi inductiu hauria estat a la inversa, dissim. de les dues R-R): no hi ha cap raó per no creure en una derivació divergent, adés amb sufixació en -R-, adés en -L-.

Quant a l'arrel AR(A)GA-, totes les presumpcions: de grup semàntic, de data, d'àrea geogràfica (fins la fesomia material) ja fan pensar en un origen pre-romà. No ens hem de resistir, doncs, a l'enllaç amb el primer component del pre-romà ARGMASSA, que en aquest article hem identificat com una rellequia indoeuropea, composta amb un segon element que té parentela des de l'eslau al cèltic i al grec, que per tant endevinàvem sorotàptic (vol. I, 376a16ss., en particular 28ss., 376b21-25, n. 6; DECH I, 326a, n. 4). Si en desglossem MASS- 'pastar', el sentit d'ARGA-(MASSA), que ha de ser el de matèries minerals anàlogues a l'argila, la greda, el terregall, ve a coincidir molt amb la definició del geòleg Clairac per a *argayo* «porción de tierra y piedras que cae deslizándose por un monte». I cf. el masculí *argamàs*, port. nòrdic *argamasso*, que el gironí OPou i els rossellonesos i portuguesos definen quasi com 'runa' [«hoc rudus: trespol cobert d'argamàs»]; masculí que alhora comprova la nissaga pre-romana de -MASSO- (independent del gr.-ll. *massa*).

Com detallat allà, sembla tractar-se de l'arrel indoeur. ARG-, que ha designat diverses substàncies minerals blanquinoses, de coloració des de grisa fins a brillant, ultra el ll. ARGILLA i gr. ἄργιλλος, els mots gr. ἄργυρος, ἀργύριον, cèltic i ll. *arcanton/argentum* i el mesapi *argorian* i *argora*, que essent d'una antiquíssima llengua illíria, ja apunta directament cap al sorotàptic.

Bé pot ser que en tinguem ja testimoni en les romanalles epigràfiques de l'indoeuropeu hispànic. Els *Argalli* eren una «gens» celtibèrica (veg. Lejeune, *Celtiber.*, p. 80). *Uxama Argaela* (Hübner, *Monum. Li. Iber.*, 90) no devia ser gaire lluny de les altes valls santanderines (cf. *Osma* i *Burgo de Osma* < ὄσσμα); Schmolller ha aconseguit assignar-li com a ètnic *afcaill-coš*, inscrit en alfabet ibèric (*Spr. Idg. Hisp.*, p. 24, § 60).⁶

D'aquesta arrel, amb la doble sufixació indoeuropea en -AR- i -AL- bé podia ser derivat el nostre tipus doble ARGARIO-/ARGALIO-. La variant catalana en *arag-/areg-*

¿podria resultar de l'anaptixi d'una vocal entre les dues consonants? Justament les anaptixis són freqüents en els grups de r+consonant. Però no perden de vista, per altra banda, puix que tenim aquí un antic element indoeuropeu, que l'apofonia indoeur. en arrels amb -R- i amb A- sovint presenta graus prolongats amb R^o o -R- de quantitat llarga, que solem veure grafades com AR^o alternant amb AR. Potser, doncs, tant o més que anaptixi hi hauria triple variant pre-romana AR^oGALIO-/ARGARIO-/ARGALIO- que donaria compte alhora del cat. ant. *aragayl* i *aregayl*, de les formes catalanes dialectals i antigues *argall/argararia*, i de l'asturo-cantàbric *argayu/allo*.

No hi ha alternatives etimològiques que es puguin prendre seriosament. Foren benemèrits com a predecessors no sols el treball de Balari, sinó també les notes de Montoliu (*Est. d'Etim. Cat.*, 15=E. *Univ. Cat. VII*), Spitzer (*LexikK*, 152), Tallgren (*NphMtg.* XXI, 156). Més, dins la mateixa corda BDC VIII, 20; IX, 99; X, 20, 152. En aquests i algun altre es troba la suggerència d'un derivat del ll. ARARE, s'insinua un *ARICARE: ja en l'aspecte semàntic és mala idea, vist que no es tracta de solcs en terra plana, sinó de desprendiments minerals, o de xòrrecs causats per l'erosió i els temps plujosos, però en terrenys molt pendents; i en el fonètic caldria llavors síncope *arg-* des d'antic i pertot, quan justament hi ha enorme majoria del tipus *arag-* en la massa documental cat. tan arcaica dels segles X-XII i en llgd. Pitjor encara la idea de Spitzer i Tallgren de derivar de IRRIGARE, que a penes necessita refutació, puix que no hi ha mai altre consonantisme que -r- simple, amb l'única excepció d'una grafia falsa de Mistral; i no solament un *xaragall* no ha estat mai cosa de regatge, sinó que des dels orígens hi ha una majoria aclaparadora, en nombre i antiguitat, de les nocions que indiquen cosa de terres, sobre les de curs d'aigua, i fins sobre les que parlen explícitament de l'acció d'aiguats.

Tot restant dins el terreny pre-romà es poden, és clar, abrigar dubtes. En efecte, hi ha encara una variant amb absència o mutilació de la A- inicial, que tenim documentada des del S. X, i en una zona tan conservadora com Ribagorça, però corroborada per dades modernes, que també provenen de les franges occidentals dins el nostre Jomini lingüístic. Ja en els *Docs. Hist. de Ribagorça*, p. p. Serrano Sanz, figuren, en contextos bastant semblants als dels nostres *aragallo* coetanis, un *racallo* en un document de 981 relatiu a Villarrué (prop de les Paülles), i un plural *racals* en un de 1100 relatiu a Senyiu (entre allò i Castanesa), pp. 434 i 250.

La col·lecció dels documents d'Ovarra publicada per Martín Duque hi ha aportat força confirmacions, i els contextos (que aquí tinc a mà) són prou semblants als que ja coneixem: «in territorio Venascu --- Èsera --- alia < terra > subtus *racallu*», doc. de 1015-19; «in territ. Benascutanu, in loco ubi dicunt subtus *racallu*», doc. de la mateixa data; «in Benascum, in loco u. d. subtus *racallu*» a. 1020-35; «id., id., id. subtus *rachallu*», igual data (MDuque, *Docs. de Ovarra*, 51.6, 68.3,